

Vääna-Jõesuu metsa elustiku uuringu aruanne

Elusloodus OÜ

Tallinn 2024

Harku Vallavalitsus tellis Vääna-Jõesuu metsa elustiku uuringu ja sõlmis selle koostamiseks hanke- ja töövõtulepingu nr 5-9/36/24 Elusloodus OÜ-ga. Vastavalt lähteülesandele oli uuringu eesmärgiks uuringualal esineva loomastiku (imetajad, roomajad, kahepaiksed) liigilise koosseisu, kaitsealuste, ohustatud ja tähelepanuväärsete taime- ja loomaliikide ajakohase ruumilise info kogumiseks vajalike välitööde läbiviimine ja ülevaate koostamine. Uuringuala hõlmas riigimaa kinnistud Keila metskond 28 (19801:001:4425), Keila metskond 26 (19801:001:4413) ja Vääna taatlemispolügoon (19801:011:0890) kogupindalaga 414 hektarit. Uuringu viis 2024. aastal läbi Elusloodus OÜ. Uued liikide vaatlused sisestati loodusvaatluste andmebaasi. Uuringu tulemuste aruande pani kokku Uudo Timm

Uuringuala paikneb kolme küla: Vääna-Jõesuu, Naage ja Vaila küla territooriumil (joonis 1).

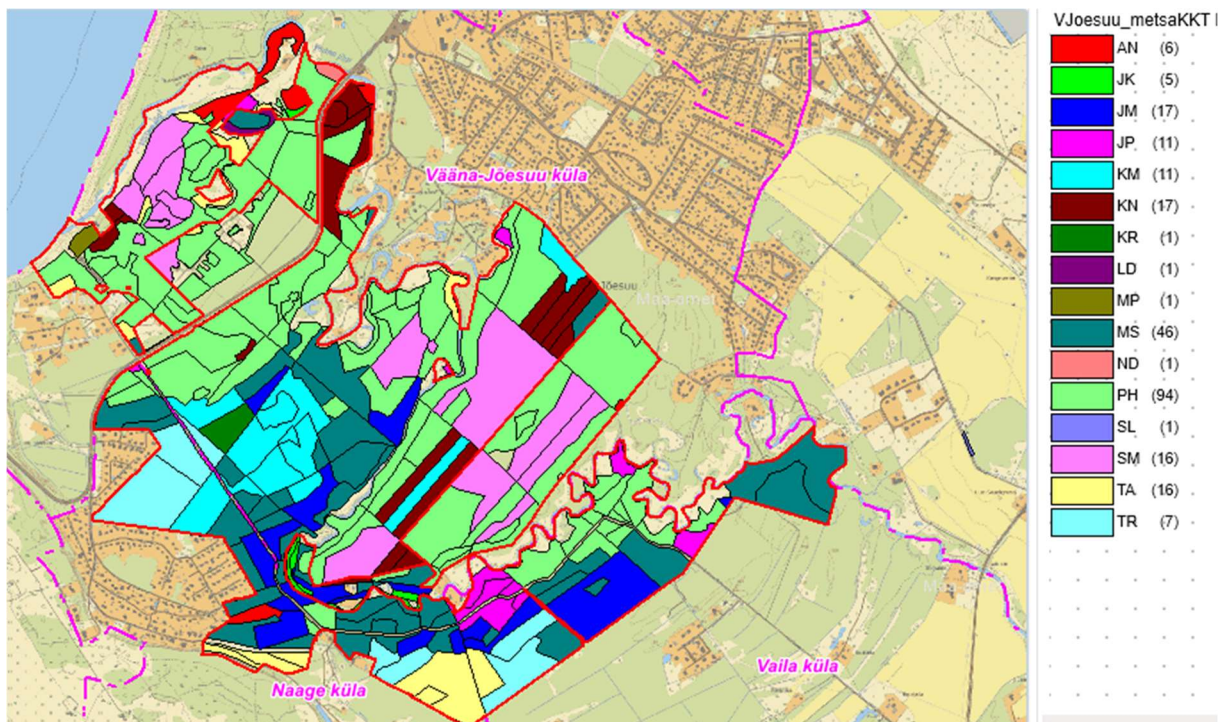

Joonis 1. Vääna-Jõesuu metsa uuringuala.

Taimestik

Vääna-Jõesuu uuringualal levivad peamiselt palumetsade tüübirühma kuuluvad metsad. Siiski on detailsema metsade kasvukohatüüpide klassifikatsiooni kohaselt siin esindatud kokku 16 erineva metsakasvukohatüüpi metsi. Kõige laialdasemalt on levinud männi enamusega pohla palumetsad (joonis 2). Ulatuslikult esineb ka mustika, jänesekapsa-mustika, sambliku ja kanarbiku kasvukohatüüpi metsi. Vääna jõe lammi aladel esineb angervaksa ning tarna-angervaksa tüüpi metsi. Teisi metsatüüpe esineb vaid üksikute väikesepinnaliste lappidena. Kuna valdav osa metsi on liigivaesed männienamusega metsad, siis leidub siin haruldasi ja ohustatud liike vähe. Uuringuala metsa elustiku ülevaate koostamiseks vaadati läbi piirkonna elustikku käsitlevad varasemad tööd, keskkonnaregistri andmestik kaitstavate liikide, vääriselupaikade ja inventeeritud elupaigatüüpide kohta. Samuti koondati andmed erinevate

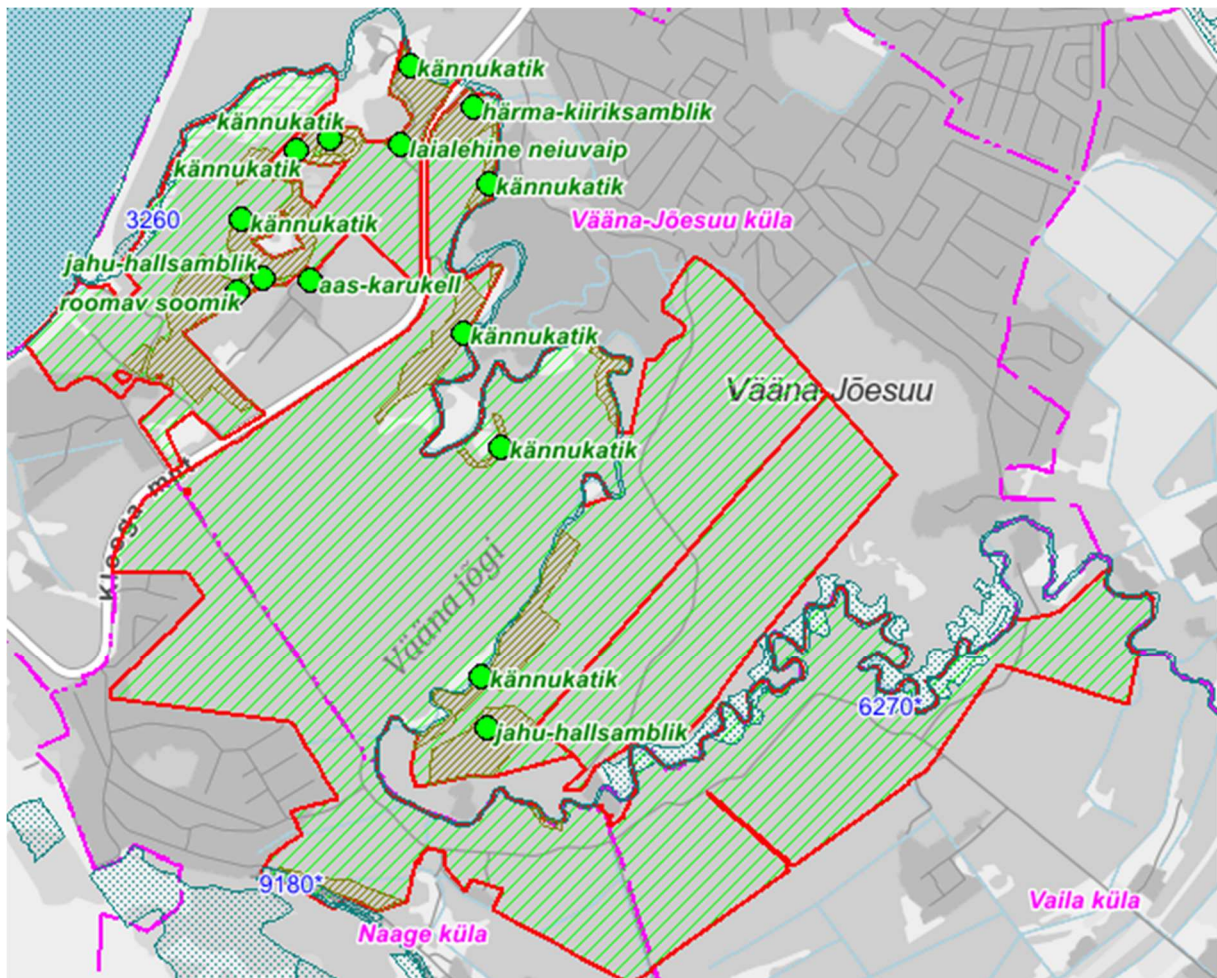
liikide vaatluste kohta PlutoF ja Eesti looduse infosüsteemi (EELIS) integreeritud loodusvaatluste andmebaasist. Seni oli uuringualalt loodusvaatluste andmebaasi kantud vaid ühe kaitsealuse taimeliigi – aas-karukella (*Pulsatilla pratensis*) leiukoht. Välitööde käigus leiti kaitsealustest liikidest lisaks juurde üks laialehise neiuvaiba (*Epipactis helleborine*) leiukoht.

Joonis 3. Metsade kasvukohatüüpide levik Väana-Jõesuu uuringualal.

Siine piirkond oli nõukogude ajal osa Tallinna rohelisest vööndist ja tuntud suvituspiirkond. Seetõttu ei ole neid metsi juba pikka aega intensiivselt lageraietega majandatud. Harvendus ja valikraietega majandatud metsades, eelkõige jõe kõrgetel kallastel ja ranniku alal, kasvab kohati väga vanu mände ja tammesid, kelle vanus ulatub 175 ja isegi üle 200 aasta. Natura elupaigatüüpide inventuure ei ole Eestis tehtud lausaliselt vaid valdavalt erineva kaitsekorraga aladel. Kuna Väana -Jõesuus ei ole Eesti looduse infosüsteemi andmetele toetudes spetsiaalset elupaikade inventuure läbi viidud, siis on EELISes registreeritud Natura elupaigatüüpidest vaid jõgede ja ojade elupaigatüübina (koodiga 3260) Väana jõgi, liigirikaste niitudena lubjavaesel pinnal (koodiga *6270) väga piiratud aladena Vaila külas asuvad jõeäärsed niidud ja Naage külas Väana jõe ürgoru pakalda alused rusukalde metsad (koodiga *9180).

Mitmed vanemad männikud ja männi-segametsad aga ka Väana jõe ning sellesse suubuvate ojade järskude kaldanõlvade metsad vastavad vääriselupaiga tunnustele. Uuringualal on kokku registreeritud 17 vääriselupaika, kogupindalaga 35,5 hektarit (joonis 4). Vääriselupaiga indikaatorliikidest on siin mitmes vääriselupaigas registreeritud sammaldest kannukatiku (*Nowellia curvifolia*) ja roomav soomik (*Lepidozia reptans*) esinemine. Samblikkest on registreeritud: härma-kiiriksamblük (*Opegrapha varia*) ja jahu-hallsamblik (*Hypogymnia physodes*). Ühtlasi vastavad vääriselupaikade metsad valdavas osas ka vanade loodusmetsade Natura elupaigatüübile (koodiga *9010).

Joonis 4. Vääriselupaikade, nende tunnusliikide, kaitsealuste taimede ja Natura elupaigatüüpide levik. Vääriselupaigad – tumedam raster, Natura elupaigad – helesinine raster.

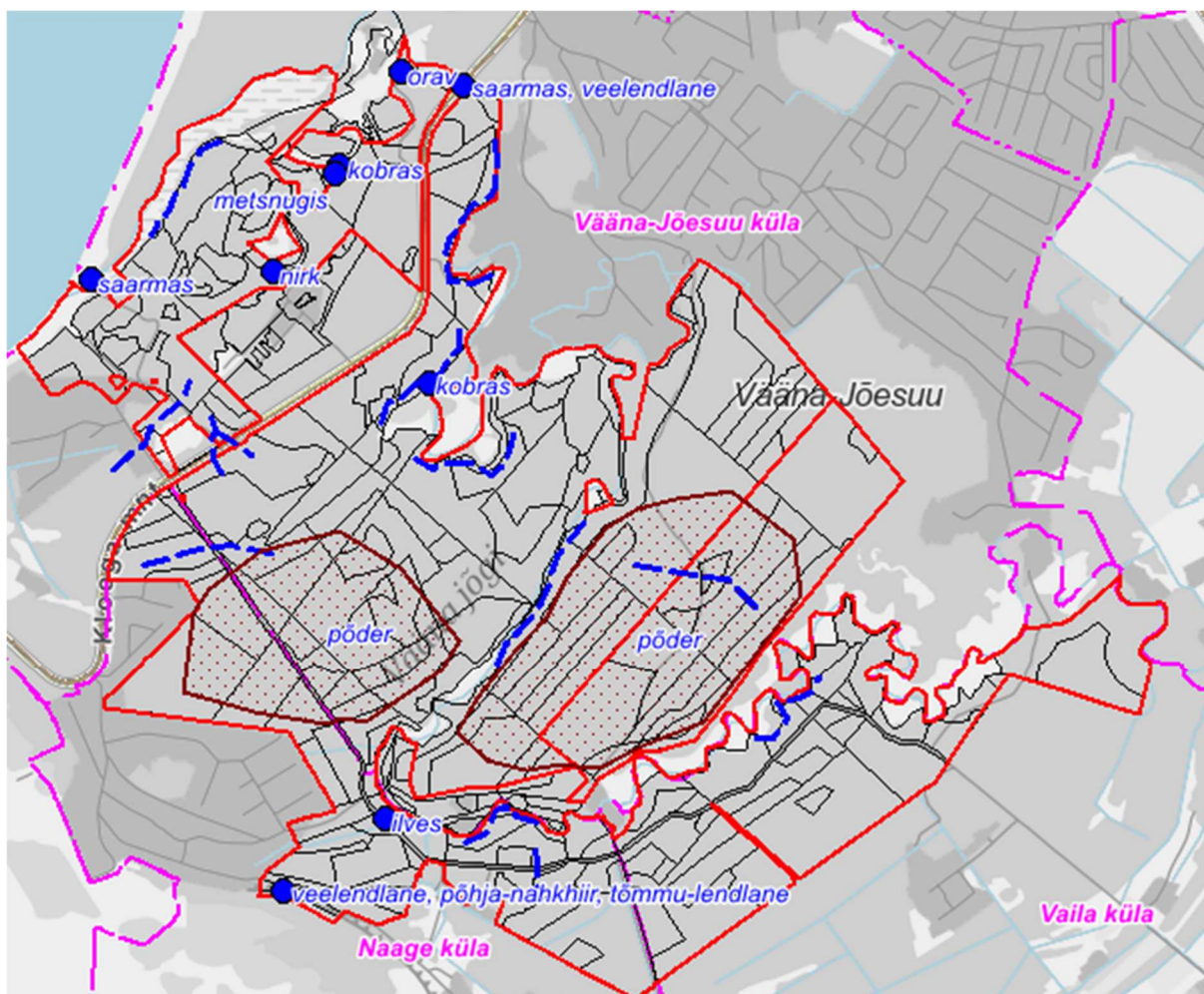
Loomastik

Ka Vääna-Jõesuu kandi loomastiku kohta on andmebaasides üllatavalt vähe andmeid. Valdavalt on vaatlusi registreeritud linnustiku kohta. Imetajatest on viimase kümne aasta jooksul andmebaasidesse sisestatud vaid vähesed vaatlused metskitsede, rebaste ja põtrade kohta. Üksikute vaatlustena on registreeritud veel muti, halljänese, veelendlase, pargi-nahkhiire ja põhja-nahkhiire esinemine.

Imetajate esinemise, nende olulisemate toitumis- ja puhkepaikade ning liikumisteede selgitamiseks tehti põhjalikumaid välitöid 2024. aasta kevadtalvel. Alal elavate imetajate liigilist koosseisu ja nende liikumisteede kindlaks tegemiseks on kõige tõhusamaks meetodiks jäljeloendus lumelt. Siis juhatavad jäljeread hõlpsasti kätte ka loomade toitumis- ja puhkepaigad. Sõralistest elavad alaliselt siinses metsas põdrad ja metskitsed. Põtrade peamisteks elupaikadeks on jõe käärju jääv Oominõmme mets ja Jahilossi tee äärde jäävad metsad (joonis 5).

Metskitsi elab uuringualal palju ja nende jälgi võis kohata pea kõikjal. Kuna jõgi on imetajatele oluliseks liikumise takistuseks, siis liiguvad loomad oluliselt sagedamini just pikki jõe kaldaid, kuhu on kujunenud tugevad käigurajad. Sageli on ka inimesed neid radu

kasutama hakanud ja käidavamates kohtades neid laiendanud. Nii võibki sageli näha nii kitsede kui rebaste jälgi jõe kõrgel kalda serval kulgevatel teedel ja radadel. Metskitsede talviseks toiduks on peamiselt mustikas ja seda kasvab palumetsades pea kõikjal. Metskitsed käivad sageli ka jõe orus, sest seal kasvab nii vaarikaid, pajusid, nõgeseid ja muid mahlasemaid rohttaimi, mida metskitsed meelsasti sööva. Samuti käivad nad jõest vett joomas. Klooga maantee ääres oli märgata metskitsede liikumise selge muster. Nimelt on maantee ääres tehtud hiljuti valikraiet, mille käigus on eemaldatud põõsarinne. Selline mets klassifitseerub küsitluste põhjal „ilusaks metsaks“. Siin on turvaline liikuda, võimalikud ohuallikad, ka metsloomad, on hea nähtavuse tõttu juba eemalt tuvastatavad, siin leidub marju ja seeni jne. Ka maanteel liiklejatele paistavad metsloomad tee peale juba eemalt ära ning see vähendab kindlasti õnnetuste tõenäosust. Sellises metsas aga ei ole metskitsedel kuhugile varjuda. Seetõttu oli seal leida vaid üksikuid jälgeridu. Kohas, kus samaealises männikus oli põõsarene alles, oli metskitsede jälgi ja toitumisjälgi tihedalt.

Joonis 5. Imetajate olulisemad elukohad ja liikumisrajad (sinised katkendjooned)

Jäljeloendused kattusid rebaste jooksuajaga ja seetõttu oli nende jälgi näha kogu uuringuala piires. Rebane ongi siinsetes metsades kiskjatest kõige sagedamini kohatav liik. Nad käivad sageli toitu otsimas nii mere rannikul kui ka jõe kallastel aga ka maantee ääres, kust nad nii mõnigi kord leiavad autodelt löögi saanud linde või inimeste käest pudenenud/visatud toidupoolist. Sellise toidu hankimisel on kahjuks ka nii mõnigi rebane ise autolt löögi saanud ja hukkunud. Rebased on ka sagedased ümbruskonna aedades ja aiatagustes

kompostihunnikutes endale toitu otsimas. Kui jõgi on jääs, siis kasutavad rebased sageli jääteed nii jõe ületamiseks kui ka jõe orust toidu otsimiseks.

Vääna jões ja kallastel elab ka saarmas. Saarmatel on komme oma territooriumi väljaheidetega märgistada. Selleks, et lõhn kaugemale leviks jätavad nad oma väljaheidet sildade alla, jões või kalal asuvatele kividele, maha langenud puutüvedele või nende puudumisel kõrgematele mätastele. Sildade all püsivad väljaheidet kauem ja sillaalune tõmbetuul viib lõhna piki jõge kaugemale. Välitöödel leiti saarma väljaheidet nii rannas jalakäijate silla alt kui ka maantee silla alt. Saarma pesakonna territoorium võib ulatuda pikki jõge mitu kilomeetrit ja ta võib kasutada mitmeid kaldaäärseid urge.

Kiskjatest registreeriti jäljeloenduse ajal nii maantee ja ranna vahelisel alal kui ka Jahilossi tee ääres metsnugise jälgi. Samuti oli üks ilves käinud üle Jahilossi tee jõe äärt, võimalik et toidu otsingul, uudistamas. Maantee ja mere vahel registreeriti veel nirgi jäljed. Kevadel ja suvel registreeriti Jahilossi tee ja jõe vahel ka kähriku ja mägra jälgi. Nii rebastele, mäkradele kui kährikutele leidub uuringualal sobivaid paiku jõe ja ojade kõrgetes kallastes aga ka kõrgemates liivase pinnasega küngastes urgude kaevamiseks.

Vääna jões ja kallastel tegutsevad ka koprad. Nende erivanusega langetatud ja näritud puid on märgata mitmel pool. Kaks tänavu värskest näritud puude piirkonda on märgitud joonisel 5. Kuna jõe kaldad on kõrged, siis rajavad siin koprad oma pesaurud jõe kallastesse, mistõttu kuhilpesi sellel jõelõigul ei esine.

Närilistest esineb Vääna-Jõesuu metsades oravad, kelle arvukus sõltub tugevasti kuuse ja männi käbiaastatest. Kohalike elanike sõnul elab Vääna-Jõesuus ka putuktoiduliste seltsi kuuluvaid siile, mutte ja mets-karihiiri.

Nahkhiirtest on registreeritud jõe kohal lendamas vee-lendlasi ja pargi-nahkhiiri. Uuringuala vahetus naabruses paiknevad Naage koopad on talvituspaigaks mitmetele nahkhiire liikidele: vee-lendlased, tõmmu-lendlased, põhja-nahkhiired.

Kahepaiksed ja roomajad

Kahepaiksetele ei ole suhteliselt kuivad palumetsad kuigi heaks elupaigaks. Samuti on siin vähe päikesele avatud väikeveekogusid, mis sobiksid kahepaiksetele sigimisveekogudeks. Siiski võib kohata uuringualal mõnd rohukonna ja harilikku kärnkonna. Ilmselt on nad leidnud sigimisveekoguks mõne vanajõe sonni või siis aedadesse rajatud tiigi.

Roomajatest esinevad uuringualal arusisalikud ja vaskussid, kellele kuivad ja liivase pinnasega hõredad palumetsad on heaks elupaigaks. Kohalike elanike sõnul esinevat Vääna-Jõesuus ka rästikuid ja nastikuid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Vääna-Jõesuu metsades on esindatud praktiliselt kõik meie palumetsades elavad imetajad, roomajad ja kahepaiksed. Oluliselt rikastab siinset maastikku ja pakub täiendavaid elupaiku Vääna jõgi ja selle org. Samas tuleb märkida, et siinsed metsad on aastakümneid olnud nii kohalikele elanikele kui ka Tallinna ja Keila inimestele suviti populaarne puhke piirkond ja ujumispai. Samuti on siinsed metsad head mustika-, pohla- ja seenemetsad, mistõttu metsades on kujunenud tihe teede ja väiksemate radade võrgustik. Kohalikud elanikud kasutavad neid teid ja radu küllaltki intensiivselt nii sportimiseks ja koertega või ilma jalutamas käimiseks. Sõltumata aastaajast oli kõikidel välitöö kordadel

metsateedel liikumas inimesi. Suvel ja sügisel, eriti nädalavahetustel, oli metsas palju marjulisi ja seenelisi. Siis oli kaugemalt tulijate autosid praktiliselt iga metsatee otsa juurde pargitud. Seega on tegemist eelkõige rekreatiivse väärtusega kõrgendatud avaliku huviga metsaga, mille majandamine peaks ka edaspidi toimuma valdavalt püsimetsana, kus peamisteks raieviisideks oleks valik- ja häilraie.

Metsloomad ja inimesed kasutavad sageli liikumiseks samu radu.

Maanteeäärne männik, kus on põõsarinne on eemaldatud

Ilvese jäljed Jahilossi tee ääres

Kopra langetatud kask. Tugeva jää olemasolul kasutavad loomad võimalust liikuda mööda jääd.

Saarma väljaheited veest väljaulatuval kivil